

RAPORT Z BADAŃ W DZIAŁANIU

**AKTYWIZACJA ZAWODOWA
OSÓB Z GŁĘBSZĄ
NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ
INTELEKTUALNĄ W UJĘCIU
TEORETYCZNO-
PRAKTYCZNYM.**

**PROJECT
AION**

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Projekt AION korzysta z dofinansowania o wartości 195828 EUR otrzymanego od Islandii, Liechtensteinu i Norwegii w ramach funduszy EOG.

Celem projektu jest opracowanie kompleksowego, systemowego modelu przygotowania do aktywności zawodowej osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. Przygotowanie pracowni zawodowych wraz z programami i metodyką kształcenia. Opracowanie spójnej i systemowej strategii wspierania zatrudnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną na rynku pracy we współpracy z PUP w Sosnowcu. Wypracowanie ścieżki rozwoju zawodowego i strategii włączania w otwarty i/lub chroniony rynek pracy, uwzględniającej obudowę, edukacyjną, prawną, organizacyjną dla szkół, osób z niepełnosprawnością, instytucji publicznych oraz przedsiębiorców mogących potencjalnie zatrudniać osoby z niepełnosprawnością.

Spis treści

WSTĘP	4
KSZTAŁCENIE UCZNIĄ Z GŁĘBSZĄ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ ZAŁOŻENIA TEORETYCZNE I METODOLOGICZNE	6
POWIATOWY URZĄD PRACY W SOSNOWCU – ZADANIA W PROCESIE BADAWCZYM	13
ZESPÓŁ SZKÓŁ SPECJALNYCH NR 4 W SOSNOWCU – REALIZACJA EDUKACYJNYCH BADAŃ W DZIAŁANIU. ORGANIZACJA PRAKTYK WSPOMAGANYCH	16
KONCEPTUALIZACJA BADAŃ - CELE I PYTANIA BADAWCZE, ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE PROJEKTU	17
1. PROBLEMATYZACJA/DIAGNOZA.....	19
2. KONCEPCJA/HIPOTEZA/PROGRAM.....	20
3. WDROŻENIA.....	21
4. REFLEKSJA/EWALUACJA.....	22
ZAKOŃCZENIE, KTÓRE NADAL TRWA	24

Wstęp

Współczesne przemiany w rozumieniu istoty niepełnosprawności intelektualnej a więc samych osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną wskazują na konieczność zaangażowanie środowiska w celu przygotowania ich do uczestnictwa w życiu społecznym. Jednym z elementów ich przygotowania jest aktywizacja zawodowa. Aktywizacja, która pomoże im poznać, czym jest praca i jakie są jej walory i jakie niesie możliwości dla ich osobistego rozwoju. To istotny element usamodzielnienia, który sam w sobie ma charakter rewalidacyjny. Co więcej aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnością intelektualną ma także znaczenie dla kształtowania społecznych postaw wobec osób z niepełnosprawnością. Można założyć istnienie sprzężenia zwrotnego nie tylko w osobistym wymiarze samych osób z niepełnosprawnością (pracuje → podnoszę poziom własnego funkcjonowania → lepiej żyje → lepiej pracuje), ale także w obrębie postaw społecznych (Osoba z N.I. pracuje → poznaje ją → weryfikuje stereotypy/redukuje lęk → postrzegam osoby z N.I. jako wartościowych członków społeczności → jestem bardziej otwarty na zatrudnienie → stwarzam miejsca pracy → więcej osób z N.I. znajduje pracę) Dlatego podstawowym założeniem projektu przekładającym się na podejmowane w nim działania jest stworzenie efektywnego systemu aktywizacji zawodowej na którą składają się procesy preorientacji zawodowej, kształcenia przysposabiającego do pracy i aktywności wspomagające zatrudnienie i utrzymanie pracy. Działania praktyczne zaczynające się od poznawania zawodów, przez spotkania z doradcą zawodowym, odbywanie praktyk wspomaganych, po staż i finalnie pełnoprawne zatrudnienie na otwartym rynku pracy. Docelowym efektem działań projektowych miało być opracowanie ścieżki dzięki której nasi uczniowie i absolwenci będą mogli odbyć pełnopłatny staż zawodowy, a następnie znaleźć stałe zatrudnienie. Dla celów badawczych wybrano jeden z kilku podejmowanych w projekcie kierunków przygotowania zawodowego – pomoc archiwisty biurowego. Wynikało to z najbardziej zaawansowanych prac w tym obszarze zarówno w zakresie

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

przygotowania na etapie szkolnym, jak i w zakresie organizacji współpracy z pracodawcą. W tym przypadku był to Powiatowy Urząd Pracy w Sosnowcu z którym od początku projektu budujemy bliskie relacje i angażujemy w nasze działania. Wybór ten jest zupełnie celowy także z uwagi na rolę jaką pełni Urząd w całym systemie aktywizacji i pośrednictwa pracy. Zaangażowanie tego podmiotu stanowić może znaczący punkt wyjścia dla dalszych działań ukierunkowanych na rozwijanie otwartości i gotowości rynku pracy na zatrudnienie osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną.

Niniejsze opracowanie to obraz edukacyjnych badań w działaniu, towarzyszących naszym uczniom na drodze od bycia uczniem szkoły przysposabiającej do pracy do stażysty a następnie pracownika na otwartym rynku pracy.

Kształcenie ucznia z głębszą niepełnosprawnością intelektualną założenia teoretyczne i metodologiczne

Założenia teoretyczne

Celem kształcenie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębszym „jest budowanie jego tożsamości, rozwijanie autonomii i poczucia godności, wdrażanie go do funkcjonowania społecznego oraz do rozumienia i postrzegania norm społecznych, a w szczególności wyposażenie go w takie umiejętności i wiadomości, które pozwolą mu na korzystanie – w miarę indywidualnych możliwości – z jego wolności i praw człowieka, a także pozwolą mu na postrzeganie siebie jako niezależnej osoby.”¹ Tak przedstawione cele kształcenia w obecnie obowiązującej podstawie programowej kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych są priorytetem dla współczesnej edukacji specjalnej. Wpływ na tak rozumianą edukację osób z głębszą niepełnosprawnością niewątpliwie mają współczesne koncepcje niepełnosprawności takie jak: afirmujący model niepełnosprawności, model edukacji włączającej, koncepcje kultury niepełnosprawności, paradygmaty normalizacji i emancypacji. Osoba z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym czy znacznym jest pełnoprawnym członkiem społeczeństwa. To osoba, którą choć cechują konstytucjonalne ograniczenia, powinna mieć prawo do uczestnictwa w życiu społecznym, które zagwarantuje jej otaczający ją świat, a nie które sama sobie wywalczy. Oczywiście nie powinniśmy ulegać iluzji, że wszystkie osoby

¹ Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych

Iceland Liechtenstein Norway grants

z niepełnosprawnością intelektualną mogą funkcjonować zupełnie samodzielnie, być całkowicie autonomiczne. W obecnych uwarunkowaniach społeczno-kulturowych naszego kraju w dalszym ciągu konieczne są działania wspierające i wspomagające samodzielne funkcjonowanie tej grupy osób. Trudno określić czy w przyszłości możliwe będzie ich całkowite wycofanie. Doświadczenia innych krajów, w tym projekcie zwłaszcza Islandii wskazują, że z pewnością długa droga jeszcze przed nami. Nie ulega jednak wątpliwości że spora część osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną jest w stanie z niewielkim podparciem samodzielnie mieszkać i podejmować próby zatrudnienia. Wymaga to jednak długiego procesu ukierunkowanych, intensywnych działań, dlatego też istotnym jest, aby realnie i refleksyjnie patrzeć na możliwości osób z niepełnosprawnością intelektualną. W świecie idealnym każda osoba posiada niezbędny potencjał i możliwości do samodzielnego życia, ale świat ten jest jeszcze w trakcie budowy, a niniejszy projekt dokłada do niego wiele istotnych „cegielek”.

W podejmowanych rozważaniach i płynących z nich działaniach nie należy zapominać, że przez lata myślenie i postrzeganie osoby z niepełnosprawnością intelektualną umiejscowione było z perspektywy medycznej (indywidualnej), a ich funkcjonowanie było postrzegane w aspekcie biologicznym, wówczas „osoba upośledzona umysłowo postrzegana jest jako jednostka, której nie można pomóc w sensie efektywnej rehabilitacji, ponieważ ta wiąże się z ingerencją w biologiczne struktury organizmu”². To stawia osobę z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębszym jako jednostkę, która wymaga opieki oraz wsparcia instytucjonalnego. Oczywiście są wśród tej grupy osoby i takie, które ciągłego wsparcia potrzebują. Jednak rozpatrując niepełnosprawność intelektualną tylko z tej perspektywy, rozpatrujemy ją w kategorii jej stanu psychicznego. Skupiamy się wtedy tylko na cechach osobowości. A wiadomym jest, że w obrazie klinicznym funkcje poznawcze są obniżone. Jednakże obraz kliniczny nie przekłada się bezpośrednio

² Z. Gajdzica, *Edukacyjne konteksty bezradności...*, s. 43.

Iceland

Liechtenstein

Norway grants

na obraz funkcjonalny, który jak pokazują współczesne badania w znacznie większym stopniu jest uwarunkowany przez zmienne środowiskowe niż indywidualne.

W koncepcji biopsychospołecznej, niepełnosprawność intelektualną możemy rozpatrywać m.in. poprzez triadę zaproponowaną przez Małgorzatę Kościelską. Autorka ukazuje niepełnosprawność intelektualną w trzech odsłonach: upośledzone Ja, upośledzony umysł oraz upośledzone życie. Przedstawione powyżej czynniki są ze sobą w bliskiej relacji i co ważne warunkują między sobą zależności, które mają ogromny wpływ na funkcjonowanie osoby niepełnosprawnej. Na upośledzone życie ma wpływ upośledzone Ja, czy upośledzony umysł i odwrotnie. Akcentuje to wyżej wymienione znaczenie środowiska dla faktycznego poziomu funkcjonowania jednostki przy jednoczesnym uwzględnieniu komponentu biologicznego. Jednak o tym czy uwarunkowania biologiczne, których nie sposób pominąć, będą miały ostateczne znaczenie dla rozwinięcia się „upośledzonego życia” i dalej „upośledzonego ja” w ogromnej mierze decydują czynniki środowiskowe, społeczne. W tym samym kierunku rozwijane są także współczesne koncepcje i definicje niepełnosprawności intelektualnej opracowywane przez Amerykańskie Stowarzyszenie na rzecz Niepełnosprawności Intelektualnych i Rozwojowych od Ruth Luckasson z zespołem poczynając.

Możemy koncentrować się w myśleniu o człowieku z niepełnosprawnością intelektualną na kontinuum „wyznaczającym zakres wsparcia i opieki a zakresem możliwości społecznego uczestnictwa tych osób.”³ Kategoria uczestnictwa społecznego, jest nadrzędną kategorią, która ma wyznaczać cele dzisiejszej edukacji. Samoobsługa to za mało w dzisiejszych czasach, a „cel współczesnej rewalidacji jest znacznie szerszy i dotyczy wszystkich stopni niepełnosprawności. Zaliczamy do niego:

³ Kijaks.23

Iceland

Liechtenstein

Norway grants

- neutralizację dysfunkcji rozwojowych,
- naukę kompensacji dysfunkcji pozostałych,
- usprawnianie funkcjonowania całego organizmu,
- przygotowanie osób niepełnosprawnych do procesu nauki i wychowania,
- przygotowanie do pełnienia ról społecznych i funkcjonowania w społeczeństwie,
- podjęcie pracy zawodowej.”⁴

A co najważniejsze „nie dzielimy również podopiecznych na warty i niewarty wysiłku rewalidacyjnego, „wychowalnych”, zdolnych do adaptacji lub nie.”⁵

To co było istotnym elementem realizowanego projektu było założenie, że osoby z głębszą niepełnosprawnością intelektualną mają możliwości podjęcia pracy zawodowej, wymaga to jednak przygotowania nie tylko ich do tych wymagań, ale także środowiska do przyjęcia tej grupy osób pomimo ich osobistych ograniczeń.

Osoby dorosłe z głębszą niepełnosprawnością intelektualną to grupa specyficzna. Dorosłość dla nich i ich otoczenia definiuje się odmiennie niż dla osób z normą intelektualną. Mając na uwadze obniżony poziom intelektualny oraz niedojrzały schemat poznawczy – emocjonalny osoby te wymagają wsparcia i towarzyszenia na drodze wzrostu. Jednak w XXI wieku istotnym w procesie socjalizacji, wychowania, jak i edukacji jest wszechstronne wsparcie osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną nie tylko na gruncie oddziaływań ukierunkowanych indywidualnie ale także szerokich działań o charakterze społecznym. Wsparcie to obrazuje się w dostosowaniu, harmonizowaniu oraz normalizowaniu środowiska życia tych osób. Obszary wsparcia osób

⁴ Krause, s.47

⁵ Tamże, s.47

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

z niepełnosprawnością intelektualną może podzielić na trzy grupy. Pierwsza, to: samodzielne mieszkanie. Druga to założenie rodziny, natomiast trzecim obszarem jest praca. Rozumiana jest ona, jako aktywne uczestniczenie w środowisku wykraczającym poza znane struktury społeczne. Aktywizacja zawodowa dla osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną rozpoczyna się na poziomie szkoły przysposabiającej do pracy. Zajęcia przygotowania do pracy, zapoznawania z pracą realizowane są w ramach przedmiotu: przysposobienia do pracy wynikającego z ramowego planu nauczania dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy.

Uwarunkowania metodologiczne

Niniejszy projekt badawczy ma celu weryfikację wypracowanych w projekcie założeń teoretycznych i praktycznych wskazań dla organizacji procesu aktywizacji zawodowej osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. W związku z praktycznym charakterem działań i uczestniczącym wymiarem prowadzonych badań podjęto decyzję o osadzeniu metodologii badań w modelu badań w działaniu. Badania prowadzono w strategii kolektywnych badań w działaniu (2nd person action research) w której “Badacze pracują razem, aby zidentyfikować oraz poddać badaniom problemy i wybrać sposoby gromadzenia informacji, które pozwolą na wypracowanie rozwiązań”.⁶ W tego typu działaniach dominują małe grupy, a badacze czy też osoby uczestniczące spotykają się “twarzą w twarz”. Jak piszą przytoczeni powyżej autorzy kluczową ideą jest prowadzenie badań “z ludźmi” a nie na ludziach.⁷ Pozwala to na zniesienie barier pomiędzy badaczami a osobami stanowiącymi podmiot badań, znosi to swoistą nierówność tej relacji co pozwala na prezentację doświadczeń tych osób bez uzurpowania sobie prawa do ich nazywania, określania czy wreszcie oceniania. Bezpośrednie zaangażowanie w badania nadaje prawo uczestnikom do rozumienia i mówienia o sytuacji własnym językiem, ale także we własnym imieniu. Jest to niezwykle istotne z uwagi na istotę społecznych

⁶ Góral, Jałocha, Mazurkiewicz, Zawadzki, 2019, s.47.

⁷ Tamże.

Iceland

Liechtenstein

Norway grants

uwarunkowań funkcjonowania osób z niepełnosprawnością intelektualną. Od wielu lat ratyfikowane są liczne traktaty i karty stanowiące o prawach osób z niepełnosprawnością, na każdej uczelni kształcącej osoby do pracy uczniami i dorosłymi z niepełnosprawnością wybrzmiewają dumne słowa traktatu z Salamanki “Nic o niepełnosprawnych bez niepełnosprawnych”, a jednocześnie w praktyce osoby te bardzo rzadko mają przestrzeń do mówienia o sobie i w swoim imieniu. W powyższym kontekście przyjęto metodologię kolektywnych badań w działaniu.

Badania w działaniu w praktyce oznaczają zaplanowane cykliczne aktywności rozpoczynające się od planowania przez wdrożenie działania (zmiany) obserwację i ewaluację po wyciągnięciu wniosków w celu ponownego planowania, wdrażania, obserwacji i wnioskowania. Cykle te powtarzają się aż do wypracowania rozwiązań spełniających założone cele czyli do wypracowania realnej zmiany. Można sobie wyobrazić nieskończoność takiego cyklu, gdyż zawsze znajdzie się coś co można jeszcze ulepszyć, zmiana która będzie pełniejsza, szersza bardziej kompleksowa. Jak pisze Hilary Bradbury “(..)badania w działaniu łączy wizja spotkania ludzi w celu tworzenia transformacyjnej wiedzy. Według niej badania w działaniu są metodologią nadziei, w której badacze angażują się w procesy społeczne, aby odnowić i zregenerować naukowe aspiracje badawcze”.⁸ W tym kontekście można przyjąć, że pewnym punktem granicznym powielających się cykli jest swego rodzaju wysycenie się badaczy przedmiotem i podmiotem badań, dojście do punktu osobistego zrozumienia zachodzących procesów. W tym kontekście można założyć, że istotny jest nie tylko bezpośredni rezultat badań, ale także osobiste doświadczenie jego uczestników, ich osobisty rozwój. Metodologia ta pozostaje w spójności z przyjętą w projekcie metodyką Design Thinking jako modelu wypracowywania rozwiązań.

Planowane badania w działaniu jak wcześniej wskazano ukierunkowane są na proces aktywizacji zawodowej grupy uczniów z głębszą niepełnosprawnością w we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Sosnowcu.

⁸ Tamże, s. 52

Iceland

Liechtenstein

Norway grants

W trakcie kolejnych działań podejmowanych w ramach projektu "AION" stworzyliśmy we współpracy z PUP Sosnowiec miejsce praktyk wspomaganych dla 2 klasy szkoły Przysposabiającej do Pracy w ZSS4. Po wstępnej diagnozie umiejętności poznawczych oraz społecznych zostało wytypowanych 7 uczniów. Ważnym było, aby uczniowie ci byli samodzielni fizycznie oraz poznawczo. 3 uczniów z wybranej grupy z uwagi na umiejętność obsługi komputera zostało przydzielonych do komputerowego archiwizowania dokumentów. Dwoje uczniów zostało przydzielonych do segregowania dokumentów i 2 uczniów zajmowało się obsługą niszczenia dokumentów.

Planowanie działań w tym przydział zadań był długotrwałym procesem poznawania siebie i stopniowego wypracowywania optymalnych rozwiązań z uwzględnieniem nie tylko osobistych predyspozycji naszych uczniów i pracowników PUP, ale także ich zainteresowań, woli działania, chęci zaangażowania się konkretne czynności. Co więcej przydział ten następował także w cyklicznych próbach wykonywania poszczególnych zadań, które były następnie ewaluowane aż do optymalnego doboru stanowisk pracy do potrzeb i możliwości uczniów. W tym procesie uczestniczyli także pracownicy PUP aktywnie dostosowując stanowiska pracy i polecane uczniom czynności.

Metodologia badań w działaniu nie narzuca żadnych sztywnych ram odnoszących się do metod i technik zbierania danych. W badaniach posłużono się zatem obserwacją uczestniczącą, wywiadami indywidualnymi i grupowymi, oraz analizą materiałów źródłowych.

Powiatowy Urząd Pracy w Sosnowcu – zadania w procesie badawczym

Zadania i działania Urzędu Pracy.

W pierwszej kolejności Urząd podjął decyzję o współpracy i zostały przeprowadzone wszelkie niezbędne formalności. Wiązało się to także z poznaniem specyfiki szkoły oraz funkcjonowania uczniów. Dla zdecydowanej większości pracowników było to pierwsze spotkanie z osobami z niepełnosprawnością intelektualną. Konieczne było spotkanie wyobrażeń, często stereotypów nt. osób z niepełnosprawnością z realnym życiem. W „decyzji o współpracy” pomagały spotkania organizowane w szkole takie jak wspólne działania integracyjne. W spotkaniach tych brali udział pracownicy urzędu oraz nauczyciele i uczniowie szkoły. W tym celu zorganizowany był cykl warsztatów pod hasłem: „Z zawodami za Pan brat”. Uczniowie poznawali między innymi takie zawody jak: kucharz, florysta, piekarz, wyprowadzacz psów i in.

W szkole zorganizowaliśmy w ramach współpracy między innymi spotkania z doradcą zawodowym z urzędu w ramach których wykorzystywano zróżnicowane metody aktywizujące np. „kalambury zawodowe”, które miały służyć integracji środowisk, ale również wprowadzania uczniów w świat pracy.

Iceland Liechtenstein Norway grants

Kalambury zawodowe:

Ważnym zadaniem dla pracowników Urzędu było poszukiwanie zadań i czynności zawodowych, które mogłyby wykonywać osoby z niepełnosprawnością

Iceland

Liechtenstein

Norway grants

intelektualną. **WYZWANIEM dla urzędu: *było, aby* czynności zawodowe były wykonywane realnie na rynku pracy, nie tylko w urzędzie pracy.** Powiatowy Urząd Pracy postawił sobie cel aby w efekcie podejmowanych działań w dalszej perspektywie była możliwość pracy w różnych instytucjach. W początkowej fazie współpracy, kierownictwo wystosowało prośbę do kierowników działów o wypisanie listy powtarzalnych, prostych czynności wykonywanych w poszczególnych działach. Z **obawami** z jaki mierzył się w tym czasie urząd to: *znaleźć uniwersalne zadania zawodowe, powtarzalne u innych pracodawców oraz nauczyć czynności przydatnych na otwartym rynku pracy oraz patrzeć na siebie nawzajem w pracy zawodowej przez pryzmat umiejętności, a nie niepełnosprawności.*

Cel długoterminowy, który stawiał PUP to wejście na otwarty rynek pracy oraz tworzenie:

- stanowiska dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w sektorze publicznym, jako standard;
- otwarcie się sektora prywatnego na osoby z niepełnosprawnością intelektualną

Kolejnym krokiem Powiatowego Urzędu Pracy było przygotowanie pracowników poprzez partycypacyjny model zarządzania. Model był realizowany dzięki utworzeniu zespołu opiekunów praktyk - prośba o dobrowolne zgłaszanie się pracowników i niwelowanie obaw pracowników – opieka została zapewniona przez personel szkoły.

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Zespół Szkół Specjalnych Nr 4 w Sosnowcu –
realizacja edukacyjnych badań w działaniu.

Organizacja praktyk wspomaganych.

Celem projektu AION było opracowanie spójnej i systemowej strategii wspierania zatrudnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną na rynku pracy we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Sosnowcu. Jednak przede wszystkim wypracowanie ścieżki rozwoju zawodowego i strategii włączania w otwarty i/lub chroniony rynek pracy, uwzględniającej obudowę edukacyjną. Celem szkoły było podniesienie efektywności kształcenia zawodowego poprzez aktywizację zawodową.

Konceptualizacja badań - cele i pytania badawcze, założenia metodologiczne projektu

Dało nam to możliwość opracowania wspólnie **edukacyjnych badań w działaniu** z nauczycielami, uczniami oraz pracownikami urzędu. Badanie w działaniu (ang. action research) „jest to organizacyjna forma badań w zmianie praktyki, w której praktyk (nauczyciel, pracownik socjalny, lider organizacji, itp.) jest jednocześnie badaczem i organizatorem zmiany”.⁹

Czy chcieliśmy zmienić „spojrzenie” na aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnością intelektualną?

Odpowiedź brzmi: TAK

Czy chcieliśmy zmienić obraz osoby z głębszą niepełnosprawnością intelektualną jako pracownika?

Odpowiedź brzmi: TAK

Dlaczego badanie w działaniu? Otóż naszą celem jest łączenie teorii z praktyką, a procedura „badania w działaniu” daje nam możliwość poznania zjawiska w tym przypadku aktywizacji zawodowej osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną i zmiany postrzegania obecnej aktywizacji. Strategia „poznania i zmiany sprzyja integracji myślenia i działania, refleksji nad działaniem i w działaniu oraz doskonalenia profesjonalizmu”¹⁰. Badanie w działaniu można zobrazować następująco:

⁹ M. Czerepaniak-Walczak, *Badania w działaniu*, w: *Podstawy metodologii badań w pedagogice* red. Stanisław Palka, Warszawa 2010, GWP, s. 321

¹⁰ Tamże, s. 320

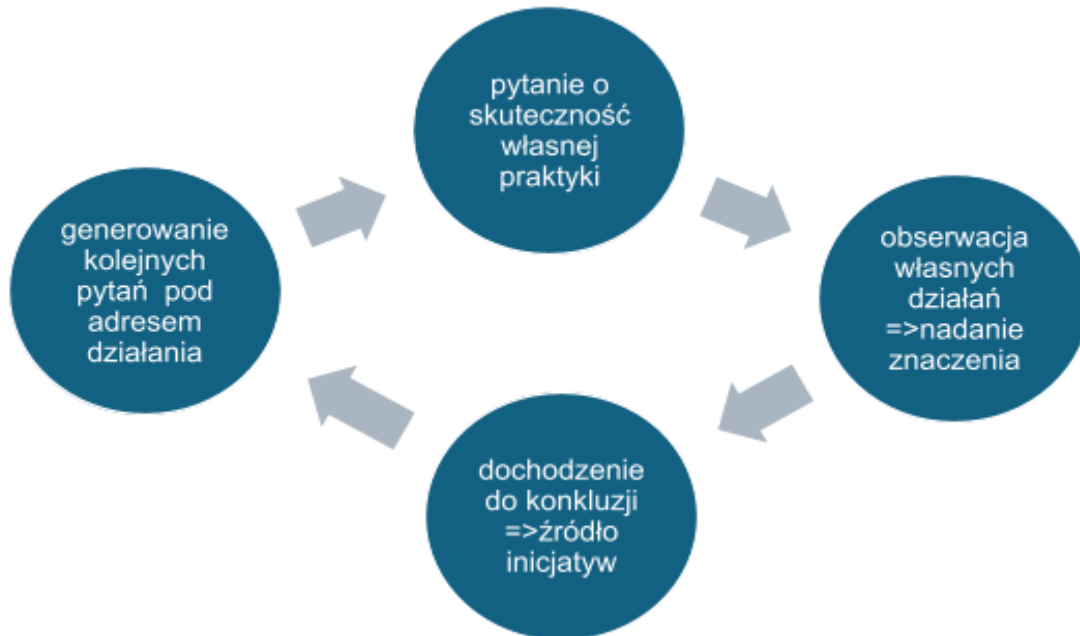

Diagram 1 źródło: na podstawie: M. Czerepaniak-Walczak, *Badania w działaniu*, w: *Podstawy metodologii badań w pedagogice* red. Stanisław Palka, Warszawa 2010, GWP, s. 320

Badanie działaniu to „strategia (...) która nosi znamiona „nigdy-nie-kończącej-się-historii” z udziałem badacza własnej praktyki w roli głównej”.¹¹ Przedstawiona procedura badawcza to proces. Rozważania na temat badań w działaniu Projektu AION będzie oparta o cykl badania w działaniu w ujęciu Maria Czerepaniak-Walczak. Przedstawia ona cykl w czterech komponentach:

1. Problematyzacja/diagnoza
2. Koncepcja/hipoteza/program
3. Wdrożenia
4. Refleksja/ewaluacja

¹¹ M. Czerepaniak-Walczak, *Badania w działaniu*, w: *Podstawy metodologii badań w pedagogice* red. Stanisław Palka, Warszawa 2010, GWP, s. 321

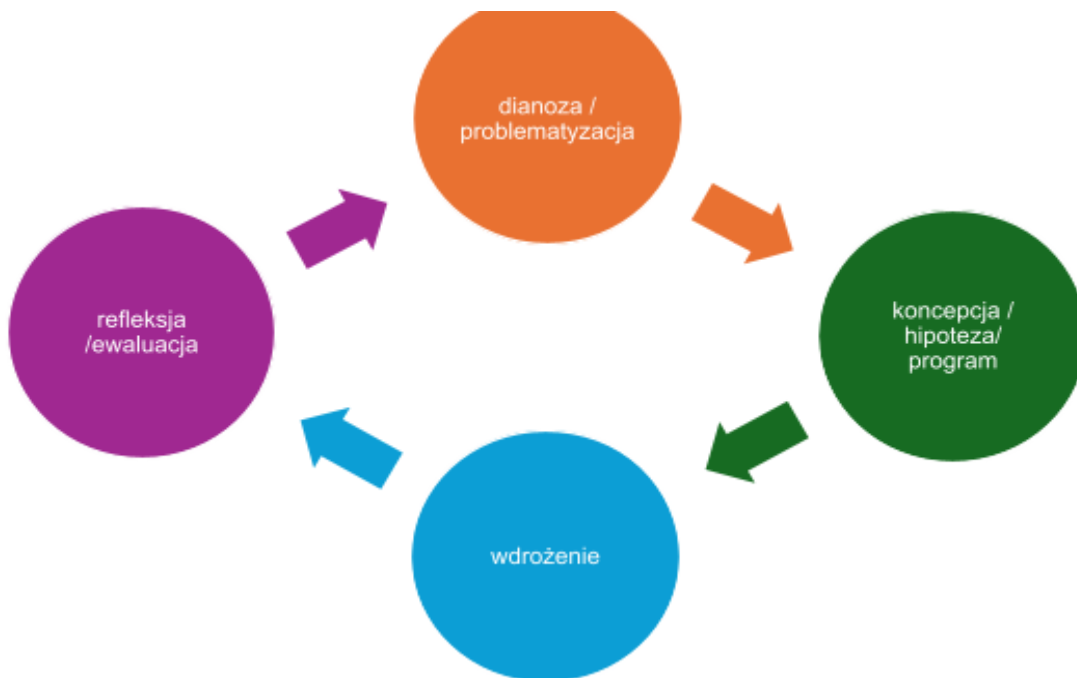

Diagram 2 źródło: opracowanie własne

1. Problematyzacja/diagnoza

W związku z brakiem systemowego rozwiązania aktywizacji osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną na poziomie szkoły przysposabiającej do pracy. Na poziomie środowiska społecznego praca dla osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną jest istotnym czynnikiem ich rozwoju. Jednak działania na otwartym rynku pracy są w dużej mierze realizowane przez stowarzyszenia czy fundacje. Jednak działa te nie mają charakteru systemowego. Dlatego zależało nam, aby połączyć edukację z rozwojem zawodowym.

Wyłoniliśmy uczniów kierując się takimi wskaźnikami miękkimi jak ich motywacja, zaangażowanie. Kolejnym wskaźnikiem była sprawność manualna uczniów (taka jak posługiwanie się nożyczkami, zszywanie kartek, czy kserowanie. Kolejnym wskaźnikiem była umiejętność czytania i pisania wybranych uczniów oraz skupienie

Iceland Liechtenstein Norway grants

uwagi. Były to wstępne kryteria, gdyż wspomagane praktyki oparte były na obsłudze niszczarki, rozszywaniu dokumentów przekazanych do archiwizacji, układania i sortowanie dokumentów. W pierwszej fazie praktyk wyłoniliśmy troje uczniów (Karola, Agnieszkę i Jakuba). Pół roku później dołączyła do nas 4 uczniów (Patrycjusz, Kuba, Jakub i Przemek). Zajmowali się oni w głównej mierze segregowaniem i przygotowaniem kartek do niszczenia. Natomiast pierwsza grupa przygotowywana była do archiwizowania dokumentów, poprzez skanowanie dokumentów do systemu.

2. Koncepcja/hipoteza/program

Na tym etapie szczegółowo opracowano program praktyk wspomaganych, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb uczniów. Kluczowym założeniem

Iceland Liechtenstein Norway grants

programu była struktura i stałość działań, w celu zapewnienia uczestnikom poczucia bezpieczeństwa. Zajęcia praktyczne odbywały się regularnie w wyznaczonych dniach- zawsze w poniedziałki, od godziny 10.00 do 12.00, co pozwoliło na zbudowanie rutyny.

3. Wdrożenia

Wdrożenia były dwa. Pierwsze dotyczyło grupy pierwszej. Wprowadzenie zasad pracy na praktykach zawodowych, poznanie miejsca wykonywania praktyk. Pierwsze spotkanie marzec 2023.

Pierwsze prace:

4. Refleksja/ewaluacja

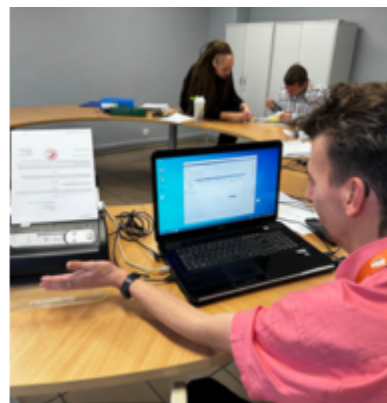
W czerwcu 2023 dokonaliśmy ewaluacji. Sprawdziliśmy, co nasza grupa potrafi. Nad czym my jako nauczyciele musimy się skupić w nowym roku szkolnym. Umiejętności zawodowe I grupa uczniów opanowała dobrze. Dlatego postanowiliśmy w porozumieniu z urzędem, że wprowadzimy od września 2023 roku dla tej grupy naukę cyfrowej archiwizacji i wprowadzimy od nowego roku nową grupę, aby realizowała proste prace biurowe. Ewaluacja zakończona była wręczeniem dyplomów ukończenia 3 miesięcznych praktyk wspomaganych.

W związku z tym że edukacyjne badania w działaniu mają charakter cyrkulacyjny. Wprowadziliśmy od września 2023 **WDROŻENIE II**. Do realizacji

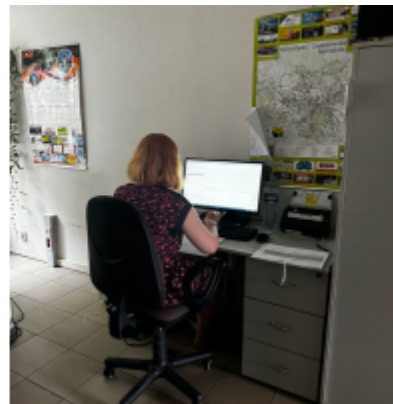
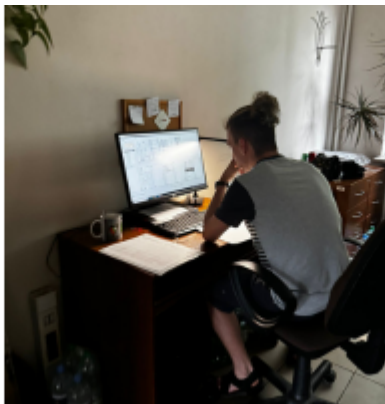
Iceland Liechtenstein Norway grants

praktyk wspomaganych zaprosiliśmy kolejną grupę 4 osobową, która opisywana wcześniej w niniejszym opracowaniu. Etap ten trwał od września 2023 do kwietnia 2024. Uczniowie opanowywali nowe umiejętności, szersze i bardziej powiązane z faktycznym miejscem pracy w szczególności była to nauka cyfrowej archiwizacji.

Zakończenie, które nadal trwa

Edukacyjne badania w działaniu nie są ostatecznie zakończone, od lipca 2024 na okres 6 miesięcy rozpocznie się staż zawodowy dwójki uczestników, którzy zakończyli edukację w Zespole Szkół Specjalnych Nr 4 w Sosnowcu. Jest to efekt wdrożonego Projektu AION, który zaowocował trwałą współpracą pomiędzy Zespołem Szkół Specjalnych nr 4 w Sosnowcu a Powiatowym Urzędem Pracy w Sosnowcu. Nasi uczniowie dzięki realizacji praktyk wspomaganych przygotowali się do rozpoczęcia stażu finansowanego ze środków PUP. Poprzez realizację stażu, który ma trwać do końca roku 2024, przygotowywać się będą do rozpoczęcia zatrudnienia w PUP na stanowisku pomoc archiwisty. Staż realizowany będzie codziennie od poniedziałku do piątku od godziny 8.00 do 12.00.

Bibliografia:

- Gajdzica, Z. (2007). Edukacyjne konteksty bezradności społecznej osób z lekkim upośledzeniem umysłowym. Katowice. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Głodkowska, J. (2017). Dydaktyka specjalna. Od wzorca do interpretacji. Warszawa. Wydawnictwo PWN.
- Góral, A., Jałocha, B., Mazurkiewicz G., Zawadzki, M. (2019). Badania w działaniu. Książka dla kształcących się w naukach społecznych. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kijak, R. (2017). Dorośli z głębszą niepełnosprawnością intelektualną jako partnerzy, małżonkowie i rodzice. Kraków. Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Krause, A. (2010). Współczesne paradygmaty pedagogiki specjalnej. Kraków. Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Czerepaniak-Walczak, M. (2010) Badania w działaniu, w: Podstawy metodologii badań w pedagogice red. Stanisław Palka, S., Warszawa 2010. Wydawnictwo GWP.
- Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym.
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000356/O/D20170356.pdf>